

Aug. Arnaudé. La Monnaie, le Crédit et le Change. (Ouvrage couronné par l'Académie des Sciences morales et politiques). 2me édition, revue et augmentée. Paris 1902. Félix Alcan. (VIII + 431 S.).

Forfatteren er Professor ved Ecole des Sciences politiques og Bogen er grundlagt paa hans Forelæsninger ved dette Institut. Den er prisbelønnet af Akademiet, og i sin Rapport i denne Anledning udtaler Lyon Caen sig i stærke Ord om dens praktiske Brugbarhed og teoretiske Betydning. Som alle officielle Lovtaler skyder ogsaa denne en Smule over Maalet, navnlig i sidstnævnte Henseende. Værkets teoretiske Betragtninger bringer ikke noget nyt og er desuden ofte overfladiske. Det gælder f. Eks. om Undersøgelserne angaaende Guldets Værdistigning, idet Forf. i Lighed med forskellige andre franske Fremstillinger ensidigt opfatter Nedgangen i Varernes Produktionsomkostninger som tilstrækkelig Forklaringsgrund. Ogsaa Afsnittet om Vekselkurserne nøjes for meget med at behandle Sagens Overflade. Større Betydning har Fremstillingen af de faktiske Pengeforhold i adskillige Lande. Bogen giver udførlige Fremstillinger af Møntforholdene i Frankrig, England med Indien, Tyskland, Nordamerika og Indokina, og i disse Afsnit finder man et betydeligt statistisk og historisk Materiale, som vel ikke er nyt, men samlet med stor Omhu og Nøjagtighed. Hertil slutter sig et mindre Afsnit om Banksedlerne, der bl. a. giver Oplysninger om Tvangskursen i det nittende Aarhundrede i de vigtigste europæiske Lande og de nordamerikanske Fristater.

E. Meyer.

Eduard Bernstein. Zur Geschichte und Theorie des Socialismus. Berlin—Bern 1902. Akademischer Verlag für sociale Wissenschaften (John Edelheim).

Bogen er en Række Afhandlinger, ældre og yngre, som Bernstein har samlet og udgivet i Anledning af de hæftige Angreb, der fra det tyske Socialdemokratis Side er bleven rettet imod hans to Aar tidligere udgivne Værk »Die Voraussetzungen des Socialismus und die Aufgaben der Socialdemokratie«.

Aug. Arnaudé. *La Monnaie, le Crédit et le Change.* (Ouvrage couronné par l'Académie des Sciences morales et politiques). 2me édition, revue et augmentée. Paris 1902. Félix Alcan. (VIII + 431 S.).

Forfatteren er Professor ved Ecole des Sciences politiques og Bogen er grundlagt paa hans Forelæsninger ved dette Institut. Den er prisbelønnet af Akademiet, og i sin Rapport i denne Anledning udtaler Lyon Caen sig i stærke Ord om dens praktiske Brugbarhed og teoretiske Betydning. Som alle officielle Lovtaler skyder ogsaa denne en Smule over Maalet, navnlig i sidstnævnte Henseende. Værkets teoretiske Betragtninger bringer ikke noget nyt og er desuden ofte overfladiske. Det gælder f. Eks. om Undersøgelserne angaaende Guldets Værdistigning, idet Forf. i Lighed med forskellige andre franske Fremstillinger ensidigt opfatter Nedgangen i Varernes Produktionsomkostninger som tilstrækkelig Forklaringsgrund. Ogsaa Afsnittet om Vekselkurserne nøjes for meget med at behandle Sagens Overflade. Større Betydning har Fremstillingen af de faktiske Pengeforhold i adskillige Lande. Bogen giver udførlige Fremstillinger af Møntforholdene i Frankrig, England med Indien, Tyskland, Nordamerika og Indokina, og i disse Afsnit finder man et betydeligt statistisk og historisk Materiale, som vel ikke er nyt, men samlet med stor Omhu og Nøjagtighed. Hertil slutter sig et mindre Afsnit om Banksedlerne, der bl. a. giver Oplysninger om Tvangskursen i det nittende Aarhundrede i de vigtigste europæiske Lande og de nordamerikanske Fristater.

E. Meyer.

Eduard Bernstein. *Zur Geschichte und Theorie des Socialismus.* Berlin—Bern 1902. Akademischer Verlag für sociale Wissenschaften (John Edelheim).

Bogen er en Række Afhandlinger, ældre og yngre, som Bernstein har samlet og udgivet i Anledning af de hæftige Angreb, der fra det tyske Socialdemokratis Side er bleven rettet imod hans to Aar tidligere udgivne Værk »Die Voraussetzungen des Socialismus und die Aufgaben der Socialdemokratie«.

I sidstnævnte Bog, som forøvrigt ikke har været omtalt i Nationaløkonomisk Tidsskrift, rettede B. en skarp Kritik mod den marxistiske Dogmebygning. Han rev slemme Rifter i den materialistiske Historieopfattelse. Han reducerede det Marx'ske Værdibegreb, der jo aldrig ytrede sig i konkrete Priser, til et blot og bart Tankebillede uden dybere Betydning for Socialismens Idé. Han benægtede Postulaterne om den stadige Indskrænkning af de Besiddendes Antal og om den nødvendige Kriseturnus, og han karakteriserede derfor som utopisk Forestillingen om, at det kapitalistiske Samfund i en nærmere eller fjærnere Fremtid skulde ramle sammen i Kraft af sin egen indre Modsigelse. Han angreb overhovedet hele den tilvante revolutionære Fraseologi som antikveret og skadelig Ballast og opstillede som Socialdemokratiets positive Opgave den langsomme Kamp for Samfundets sociale og politiske Demokratisering gennem Kooperation, Fagforeningsaktion, Arbejderlovgivning, kommunale Foranstaltninger og — som Baggrund for det hele — Udvidelse af de politiske Rettigheder, et positivt Program, hvori han aabent erklærede sin Tilslutning til den Webb'ske Reformpolitik.

Den Storm af Uvilje, der rejste sig mod dette Forsøg paa at omplante den engelske Socialisme paa den hellige tyske Jordbund, foranledigede Bernstein til under ovenstaaende Titel at udgive sine »samlede Afhandlinger«. Formaalet var dels gennem en Række ældre Afhandlinger at paavise, at den omstridte Bog ingenlunde betød noget pludseligt Brud med Forf.'s Fortid, dels at tage til Genmæle mod de Angreb, der var rettet mod den.

Afhandlingerne er samlede i tre Hovedgrupper.

Den første Gruppe — *ex cathedra* — omfatter en Række Afhandlinger fra Begyndelsen af 90'erne. Forf. optræder her som beskikket Defensor for den Marx'ske Socialisme, men paa mangfoldige Punkter finder man Spirerne til hans senere afvigende Anskuelser, om end Defensorrollen og Partiforpligtelsen fører ham til at iklæde det ulmende Kætteri en stærkt afdæmpet Form. Karakteristisk nok er det navnlig overfor Lassalle's jærnhaarde Lønningslov, at han giver sin Oppositionslyst Luft: den har tabt sin Gyldighed i Nutidens Samfund, og Eftervirkningen af dens pessimistiske Syn

er kun af det Onde, idet den lægger en lammende Haand over Arbejdet for Øjeblikkets sociale Reformer.

Den anden Gruppe — Probleme des Socialismus — omfatter de Afhandlinger, som ligge lige forud for Udgivelsen af den omstridte Bog, og de er hver især at opfatte som en Forstudie til et bestemt Kapitel af denne. Straks i den første Afhandling sænkes Fanen for de engelske »Fabier«; den interessante Afhandling om Agrarforholdene i England er Forstudien til det senere Angreb paa det marxistiske Skema for Indtægtsbevægelsen i det kapitalistiske Samfund, og i de følgende Opsatser se vi alle Bernsteins ledende Tanker — Hævdelsen af den sociale Selvansvarlighed, Pointeringen af Kommunernes sociale Opgaver og Oppositionen mod Katastrofeteorien — udformede til fuld Klarhed. Disse Afhandlinger har al Friskhedens Farve og Glans og er overhovedet langt de bedste i Samlingen. De danne ved den bredere Maade, hvorpaa de behandle forskellige konkrete Spørgsmaal, et fortræffeligt Supplement til den noget knappe Fremstilling i det senere Hovedværk.

Den, der har læst Bernsteins »Voraussetzungen«, tager med ikke ringe Forventninger fat paa den sidste Række Afhandlinger — Waffengänge für freie Wissenschaft im Socialismus —, som indeholde Forsvaret mod Kautskys Angreb paa hin Bog. Nægtes kan det imidlertid ikke, at disse Forventninger tildels blive skuffede. Bernstein med sit tunge Sprog og sin filosoferende Tankegang er absolut ikke Polemiker. Hans Udviklinger kan være fornuftige og velovervejede Svar paa Kautskys Angreb — som Læseren imidlertid ikke ser — men de mangle den tilspidsede Form og den lysende Klarhed, der kunde uddybe den udenforstaaende Læsers Syn paa Sagen og saaledes give Diskussionen en selvstændig Interesse. Altfor ofte svæver Udviklingen højt oppe i de filosofiske Højdedrag, og altfor ofte udarter Polemiken til et personligt Mundhuggeri.

Hele denne lange Række Afhandlinger fra Socialistlovens Ophævelse op til vore Dage tegner ikke blot en betydelig Personligheds, men tillige selve den tyske Socialismes Udvikling i denne Periode. Gang paa Gang hævder Bernstein med utvivlsom Ret, at den socialistiske Praksis — selv i Tyskland — forlængst har sejlet Teoriens revolutionære Fraser agterud, og at

hans eneste Kættei bestaar i at bringe Teorien i Overensstemmelse med Praksis. Det er i Bernsteins første Bog, at denne Opgave er løst; nærværende Samling Afhandlinger tjener kun som et Fodstykke til denne.

Frantz Pio.

Pierre Leroy-Beaulieu. Les nouvelles Sociétés Anglo-Saxonnes. Australie et Nouvelle-Zélande, Afrique du Sud. Nouvelle édition. Paris 1901. Armand Colin. (487 S.).

Albert Métin. Législation ouvrière et sociale en Australie et Nouvelle-Zélande. Paris 1901. Imprimerie nationale. (200 S.).

To Bøger delvis om det samme Emne. To Bøger saa ens og dog saa forskellige. Ens, ikke blot fordi de behandler den samme Genstand og giver os Behandlingen af dens enkelte Dele nogenlunde i samme Følgeorden, men ogsaa fordi de begge hviler paa Selvsyn. Forskellige derimod, fordi den ene er et sammenhængende, udformet Arbejde, hvis Enkeltheder er logisk sammenkædede til en Helhed, medens den anden bestaar af en Række isolerede Oplysninger, der kan være interessante nok i og for sig, men som mangler al Kausalforbindelse og derfor virker nøgent og tomt.

Dette er vel nok Hovedindvendingen mod Métins Bog. Han ræsonnerer ikke. Han spørger ikke om Aarsager. Han skildrer os ingen Virkninger. Kun lige til Slutning er der et svagt Tilløb til det sidste. Ellers staar alle de enkelte Episoder i Landets Udvikling, alle de enkelte Led i den sociale Lovgivning, alle Enkelthederne i den givne Situation som Ting, der ikke kommer hinanden ved. Trods sine mange positive Oplysninger tilfredsstillende Bogen derfor ikke. Den virker som en Roman med lutter forberedende Kapitler. Man sidder og venter paa, at Traadene skal knyttes og Handlingen tage sin Begyndelse, og saa opdager man til sin Skuffelse, at der ingen Handling er.

Ganske anderledes fyldig virker Leroy-Beaulieus Bog. Den er et stort, virkningsfuldt Folkelivsbillede, medens Métins Arbejde nærmest minder om et Modelbillede i en Skrædderbutik. Leroy-Beaulieu fortæller saaledes, at man lever med Folket og forstaar Folket — forstaar dette mærkelige Folk med dets dybe Mod-